

Samostalni život osnažuje osobe sa invaliditetom

Adolf D. Ratzka

Samostalni život je filozofija, način gledanja na invalidnost i društvo i svetski pokret osoba sa invaliditetom koji se zalažu za samoodređenje, samopoštovanje i jednake mogućnosti.

U mnogim zemljama uspostavljene ideje i prevashodno medicinski pristup invalidnosti, doprinose negativnim stavovima prema osobama sa invaliditetom. Oni se često oslikavaju kao bolesne, defektne i devijantne osobe, kao objekti profesionalne intervencije, kao teret sami sebi i svojim porodicama, zavisni od milosti drugih ljudi. Ovakvi ukorenjeni stavovi imaju posledice po njihove mogućnosti u obrazovanju i zapošljavanju, kao i osnivanju i osiguravanju sopstvene porodice. Svuda u svetu, osobe sa invaliditetom čine najveći deo siromašnih.

Poreklom iz američkog pokreta za ljudska prava i prava korisnika, iz kasnih 60-tih, pokret za samostalni život zamenjuje specijalno obrazovanje i koncept

integracije, normalizacije i rehabilitacije medicinskih stručnjaka novom paradigmom koju su razvili same osobe sa invaliditetom. Prvi ideolozi i organizatori samostalnog života su bile osobe sa teškim fizičkim invaliditetom. Današnja poruka ovog pokreta je i dalje u vlasništvu osoba čiji životi zavise od svakodnevnog asistencije, s obzirom da su oni najizloženiji institucionalnoj nezi, paternalističkom pristupu i kontroli profesionalaca.

Postulate filozofije samostalnog života najbolje poznaju osobe sa invaliditetom, i one moraju da preuzmu inicijativu, i individualno i kolektivno, u dizajniranju i promovisanju boljih rešenja i moraju se organizovati za političku borbu. Pored deprofesionalizma i samozastupanja, ideologija samostalnog života obuhvata i demedikalizaciju invalidnosti, deinstitutionalizam i inkluziju bez obzira na vrstu invalidnosti (cross-disability).

U filozofiji samostalnog života osobe sa invaliditetom se prevashodno smatraju građanima a tek onda korisnicima zdravstvene zaštite, rehabilitacije ili socijalnih servisa. Kao građani u demokratskim društvima oni imaju ista prava učešća, stepen slobode, kontrole i samoodređenja u svakodnevnom životu i njegovim aspektima, kao i drugi građani koji to uzimaju zdravo za gotovo. Ovi zahtevi podrazumevaju uklanjanje infrastrukturnih, institucionalnih i barijera u stavovima i usvajanje principa Univerzalnog dizajna. U zavisnosti od invalidnosti pojedinca, servisi podrške, kao što su asistivna tehnologija, dodatni prihodi ili personalna asistencija mogu da budu neophodni u dostizanju jednakih mogućnosti. Utvrđivanje potreba i pružanje servisa moraju da omoguće korisniku kontrolu tih servisa, slobodno odlučivanje između viših njih i dostojanstven život u svojoj zajednici. Pri tom su beneficije u gotovini korisnije za servise u smislu korisnikovog kvaliteta života i ekonomske efikasnosti.

Pristup samostalnom životu, u tradicionalnim grupama samopomoći, je zasnovan na podršci osobe u sličnim uslovima a model se pronalazi u lokalnim Centrima za samostalni život, koje vode i kontrolišu osobe sa invaliditetom. Primer podrške osobe koja je u sličnim životnim uslovima može da bude jača od podrške koju bi pružali nevalidni profesionalci. U skladu sa pokretom, sa podrškom osoba koje su u sličnoj životnoj situaciji – uključuju i osobe sa teškoćama u intelektualnom razvoju – može se naučiti preuzimanje inicijative i kontrola nad sopstvenim životom. Na primer, ovakva podrška se koristi u obuci za većine samostalnog života, gde ljudi koji žive u sopstvenim porodicama ili institucijama učine kako da vode svakodnevni život, pripremaju se da ga vode samostalno. U zavisnosti od javnih servisa u zajednici, Centri za samostalni život mogu da asistiraju pri kućnim potrebama i adaptacijama, personalnoj asistenciji ili pravnoj pomoći. Tipično, Centri rade sa lokalnim i regionalnim vlastima radi unapređenja infrastrukture, podizanja svesti o invalidskim pitanjima i lobiranja zakonodavstva koje promovira jednake mogućnosti i zabranjuje segregaciju i diskriminaciju.

Tokom godina se pokret proširio iz Severne Amerike na sve kontinente prilagođavajući se i obogaćujući se različitim kulturama i ekonomskim uslovima u

tom procesu. Postoje značajni istraživački, trening materijali i primeri dobre prakse na ovu temu kao prelaz sa institucionalnog na život u zajednici, prelaska od škole na zapošljavanje ili samozapošljavanje, organizovanje i zastupnički rad, invalidsku kulturu, žene i devojke sa invaliditetom kao i invalidnost i razvoj. Podrška pokretu i njegovom radu postaje važan sastojak mnogih državnih politika.

Samostalni život ne znači da želimo sve da uradimo sami ili da nam niko ne treba ili da želimo da živimo u izolaciji. Samostalni život znači da tražimo isti izbor i kontrolu nad svakodnevnim životom, koje naći neinvalidni braća i sestre, susedi i prijatelji uzimaju zdravo za gotovo. Želimo da odrastamo u svojim porodicama, idemo u školu u susedstvu, radimo posao u skladu sa svojim obrazovanjem i interesovanjem i osnivamo i podižemo sopstvenu porodicu. Mi smo jednako obični ljudi koji dele iste potrebe da se osećamo uključeni, priznati i voljeni.

Adolf D. Ratzka,
Independent Living Institute, Stockholm